

“Ignalinos energizacijos” programa Europos Sąjungos šalių kontekste *Europos Parlamento narys Bronius Ropė*

Ignalinoje įgyvendinta pastatų renovavimo iniciatyva jau keletas metų kaip yra ir tikėtina, kad dar kurį laiką liks pavyzdžiui daugeliui kaimyninių ir ne vien kaimyninių valstybių.

Ignalina buvo novatorė daugeliu aspektų, įgyvendinusi priemones, apie kurias net ir kalbėti pradėjo tik po daugelio metų. Įvertinkite patys:

- **perėjimas** nuo sunkiųjų naftos produktų prie **vietinių atsinaujinančių išteklių** - įgyvendinta praėjusio amžiaus pabaigoje, ES mastu plačiau susidomėta tik pirmajame šio amžiaus dešimtyje;

- **pastatų energetinio efektyvumo didinimas** - Europos diskusiją aplenkėme geru penketu metų. Aplenkėme diskusiją, o įgyvendinimas dar labai toli. Ignalina jau neveik pilnai renovuota, o ES kelia tikslą į metus renovuoti tik po 5 procentus pastatų. Ir vadina jį labai ambicingu.

- **Finansinių instrumentų derinimas**. mes tai padarėme prieš beveik dešimtmetį. ES, Komisijos pirmininko Junkerio lūpomis, apie tai prabilo tik šios finansinės perspektyvos pradžioje - 2015 m.

Bet energetika yra viena tų sričių, kur vien norint išlaikyti pasiektą vietą, reikia labai greitai judėti į priekį.

Judėjimo į priekį tikslus nustato keli dokumentai. Visų pirma tai neseniai atnaujinta Pastatų Energetinio efektyvumo ir Energetikos efektyvumo direktyvos. Jos yra skirta energijos taupymui. Į ateitį orientuotu reikia laikyti šiuo metu svarstomą švarios energetikos paketą.

Manau nereikia priminti pagrindinių Pastatų energetinio efektyvumo direktyvos nuostatų. Tai pastatų ir energetinio efektyvumo sertifikatai, ir pastatų šildymo ir kondicionavimo efektyvumo vertinimas, ir tikslas iki 2020 m. gruodžio 31 pasiekti kad visi nauji pastatai turėtų beveik nulinius šilumos nuostolius, įpareigojimas valstybėms narėms nustatyti energetinio efektyvumo taisykles tiek naujiems, tiek ir renovuojamiems pastatams, tiek ir pareiga ieškoti nacionalinio bendrafinansavimo priemonių šioms politikoms.

Energetikos efektyvumo direktyva įpareigoja valstybes nares kasmet padidinti bent 3 procentų valstybės valdomų viešųjų pastatų energetinį efektyvumą, įsigyti tik energetiškai efektyvius pastatus bei parengti ilgalaikius energetinio efektyvumo planus.

Kaip matome, šiame kontekste Ignalina atrodo netgi labai gerai. Todėl galime užsiduoti klausimą - o kaip esame pasirengę ateičiai.

Ateitis yra kuriama šiandien ir šiuo klausimu bene svarbiausias teisinių dokumentų rinkinys yra šiuo metu svarstomas švarios energetikos paketas. Komisija jį pristatė pernai lapkričio pabaigoje. Šiomet liepos mėnesį po ilgų diskusijų jam pritarė Taryba, na o Parlamentas šiuo metu rengia daug nuomonių šiuo klausimu.

Pagrindinis paketo tikslas - gana paprastas - užtikrinti, kad Europos ekonomika persitvarkytų gaminti ir naudoti švarią energiją ir tuo pat metu liktų konkurencinga. Paketą sudaro trys teminės dalys, skirtos energetikos efektyvumui, globaliai Europos lyderystei kuriant ir diegiant švarią energetiką bei trečioji - ne mažiau svarbi dalis, reglamentuojantis santykius su vartotojais.

Šiuo metu Regioninės plėtros komitete rengiame pranešimą dėl perėjimo prie švarios energetikos. Keletas jo tezių padės lengviau įsivaizduoti bendras nuotaikas ir politines tendencijas visais energetinio efektyvumo klausimais.

ES Sanglaudos politikos tikslu siūlome įvardinti ne tik darnią plėtrą, bei ir aplinkos išsaugojimą ir jos kokybės didinimą atsižvelgiant į Paryžiaus susitarimo tikslus.

Ryšėja ir linija, jog ES atsisakys bet kokios paramos iškastinio kuro gamybai ar naudojimui.

Tuo tarpu atsinaujinanti energetika tampa horizontaliu prioritetu - ją norima akcentuoti visose ES programose. Šioje vietoje norėčiau pažymėti teritorinio bendradarbiavimo programų vietą ir vaidmenį - kol kas ši sritis atrodo naujai, tačiau netrukus turėtų atsirasti daugiau raginimo kartu su kaimynais kurti darnios vietinės energetikos sistemas.

Galiu pasigirti - kol kas sėkmingai sekasi ginti nuostatą, jog atsinaujinančios energetikos ir energijos taupymo iniciatyvoms atsiliekančiuose regionuose reikia papildomo finansavimo. Kol esame tarp mažiau išsivysčiusių regionų - turime visas galimybes pasinaudoti papildomu finansavimu. Tiesa, šiuo atveju daug priklausys ir nuo centrinės valdžios, ir galutinių Lietuvai skirtų programų suderinimo. Kita vertus, tai nereiškia, kad savivaldybės turi sėdėti rankas sudėjusios ir laukti dangiškos manos. Būtina aktyviai dirbti ir su centrine valdžia, ir ne vien prašant papildomo finansavimo, bet ir raginant į Lietuvai skirtas ES

programas įtraukti ateities ekonomikos plėtrai ir konkurencingumui svarbias nuostatas.

Tuo labiau, kad laikas savivaldybių ir regionų programoms yra tikrai labai palankus. Nuolat kalbame apie poreikį įtraukti visus susijusius veikėjus - vietas ir regionų valdžias, vietas verslą, nevyriausybinės organizacijas, akademinę bendruomenę į įvairias, konkrečiai vietovei pritaikytas energetines partnerystes. Tam siūloma pertvarkyti ir visą ES miestų darbotvarkę. Šioje vietoje mano tikslu yra išplėsti „miestų“ sąvokos taikymą, pasiekti, kad Miestų darbotvarkės paramą galėtų naudotis ir ne didmiesčių savivaldybės, vidutiniai ir nedideli miestai, kokių Lietuvoje yra daugiausia.

Deja, darome kiek mažiau nei kalbame, tačiau tendencija akivaizdi - energetikos ir energijos efektyvumo politika tampa vis labiau decentralizuota ir vis labiau demokratizuota, įtraukianti daugybę dalyvių.

Neapleidžiama ir ES paramos instrumentų sudėtingumo problema. Ją bandoma spręsti dvejomis kryptimis - tiek peržiūrint taisykles, tiek daugiau dėmesio skiriant informavimo ir konsultavimo tarnyboms.

Kelią skinasi ir kitas siūlymas - paramą energetikos inovacijoms susieti su konkrečiu regionu - skirti konkrečius pagalbos vokus. Taip tikimės išspręsti besiklostančią neigiamą tendenciją, kai pagrindines lėšas susigriebia labiausiai pažengę ir geriausiai įgudę rašyti projektų paraiškas. O tokiais pasirodo nebūtinai tie, kuriems labiausiai tokios paramos reikia ar kurie gali iš jos gauti didžiausią rezultatą.

Energetikos politika tampa galima taip pasakyti labiau demokratiška. Kalbame tiek apie vartotojų teisę rinktis energijos tiekėjus, ir darome realius žingsnius tam, kad sukurti individualiems gamintojams palankesnę rinkos reguliavimo režimą. Vadinamiesiems „prosumeriams“ - taip į vieną sunkiai išverčiamą žodį sujungiamo du angliški terminai - „gamintojas“ ir „vartotojas“ - ateities energetikoje numatomas nemažas vaidmuo. Pingant saulės elementams, atsirandant vis daugiau nedidelių vėjo elektrinių, atsiveria vis didesnės galimybės ir atskiriems gyventojams patiems gamintis ir prekiauti elektra.

Tiesa, tam reikia ir didesnio tinklų atsparumo, ir jungčių ir energijos akumuliacijos įrangos.

kaip liudija nelabai linksma Lietuvos patirtis, valstybių narių lygmeniu prosumerių dalyvavimą rinkoje stambiosios energetikos kompanijos gali greitai apriboti. Dėl to taisyklių nustatymas europiniame lygmenyje atrodo efektyvesnis būdas demokratizuoti ir decentralizuoti rinkai.

Na ir svarbiausia nuostata - energetikos politikos centras turi būti žmogus. Todėl bet kokių iniciatyvų naudingumo vertinimo matu turėtų tapti jų poveikis naujų ir gerai apmokamų darbo vietų kūrimui, jaunimo įtraukimui į su energetika susijusius mokslinius tyrimus ir praktinį inovacijų diegimą.

Be šių aspektų yra dar ir keletas kitų klausimų, kurie kol kas paliečiami tik iš dalies.

Visų pirma - ekonominis ir saugumo energetikos efektyvumo aspektas.

Kuras yra importuojamas. Ir tam į metus ES valstybės narės išleidžia apie pusę trilijono eurų.

Didelė dalis šių pinigų atitenka nelabai demokratinėms valstybėms. Kai kurios iš jų tuos pinigus panaudoja ginklavimuisi ir grėsmės Europai kėlimui.

Atrodytų logiška - jei norime didesnio saugumo - pradėkime gamintis energiją patys ir mažinkime importą iš tokių neprognozuojamų šalių. Tiesa, šiuo klausimu iš karto susiduriame su iškastinio kuro lobistais, todėl pažanga vyksta labai pamažu.

Antra, ekologinis energetikos efektyvumo aspektas. Visuomenės nuomonėje jau įsitvirtino mokslininkų išvada, kad iškastinio kuro deginimas didina anglies dioksido kiekį atmosferoje, skatina klimato kaitą ir daug kitų negerų reiškinių. Šiuo klausimu einame toliau ir norime atkreipti dėmesį, jog ir biokuras nėra sprendimas.

Geriau pagalvojus visi sutiksime, kad ne visi atsinaujinantys ištekliai yra tinkami biokurui. Žemė turi būti naudojama maisto gamybai. Juk geras penktadalis pasaulio badauja, o biokuro auginimui neretai yra kertami miškai - žemės plaučiai. Miškas taip pat turėtų būti naudojamas medienos pramonei ir CO₂ kaupimui. Biokurui turi tekti tik gamybos atliekos.

Politinės tendencijos leidžia kalbėti apie tai, kad judame link nulinių CO₂ emisijų tikslo. Kol kas pagrindiniu taikiniu yra energetika. Po truputį judame ir link transporto.

Taip pat turėtume daugiau dirbti su trečiosiomis šalimis, skatindami energijos efektyvumą ir perėjimą prie švarios energetikos jose. Europa neturėtų per daug susikoncentruoti į save, reikia matyti trečiąsias šalis, kuriose energetiniai ištekliai neretai yra naudojami itin neefektyviai.

Energetikos technologijų, o ypač - konsultacinių paslaugų eksportas turi potencialą tapti ta sritimi, kur netolimoje ateityje gali atsirasti daug naujų darbo vietų.

Esu įsitikinęs, kad tie, kas sugebės įvertinti šias tendencijas jau šiandien, ateityje gali išlošti labai daug.

Be to, daugiau dėmesio energetikos efektyvumo politikoms kaimyninėse šalyse ir regionuose ateityje gali tapti priemone išvengti tokių nesusipratimų kaip atominių elektrinių statyba prie ES sienų.

Beje, galiu išduoti nedidelę paslaptį - atrodo radome galimybę atgrasyti kaimynines šalis nuo atominės energetikos objektų statybos. Su frakcijos kolegomis dedame žingsnius, siekdami įteisinti nuostatą, kad ES negalėtų importuoti energijos, pagamintos nesilaikant ES taikomų saugumo ir skaidrumo reikalavimų. Žinoma, daug kas priklauso ir nuo kitų, didesnių frakcijų kolegų palaikymo. Labai liūdina, kad dešinėsios partijos - tokios kaip konservatorių ir liberalų frakcijos tokias idėjas vertina labai neigiamai. Nors ne vien: kaip tik vakar turėjome šešėlinių pranešėjų pasitarimą dėl švarios energetikos paketo, kur mano nuostabai, socialdemokratams atstovaujantis pagrindinė pranešėja nenorėjo sutikti su tokiu siūlymu.

Kokios išvados Ignalintai?

Ignalina yra tarp pirmaujančių savivaldybių pagal energetikos efektyvumo inovacijas.

Taip pat ir pagal vietos išteklių naudojimą.

Bet norint išlaikyti turimas pozicijas reikia labai sparčiai judėti į priekį.

O tam reikia vertinti ateities tendencijas ir rengtis energetikos decentralizavimui, platesniam bendradarbiavimui su verslu ir mokslu na ir netgi tokiems praktiniams artimos ateities elementams kaip elektriniai automobiliai.